

Regie op 3

Een pas-op-de-plaats
bij de derde aanmelding
voor jeugdhulp

Inhoud

Achtergrond van Regie op 3	3
Casusonderzoek	3
Stef	5
Resultaten	6
Rode draden	7
Lina	10
Reflecties op methodiek en uitvoering	11
Bijlage: TOP10 project in Emmen	14

Rapportage

Marieke Spijk-de Jonge (Accare)
Linda Imming (Envedder/JHRD)
Alida Hielema (Accare)

Kerngroep

Alida Hielema *training en intervisie procesbegeleiders*
Linda Imming *procesregisseur*
Anka Wagenaar (Yorneo)

Procesbegeleiders

Roelof Dolfijn (Cosis)
Sanne de Hoop (Accare)
Jan Plagge (Yorneo)
Kristy Scholten (Toegang, gemeente Emmen)
Anita van de Struik (Attenta, gemeente Aa en Hunze)
Jolanda Weersing (Sociaal Team, gemeente Borger Odoorn)
Nicole Victorie (gemeente Coevorden)
Ilse Wissink (Ambiq)
Agnes Mulder (gemeente Assen)

Achtergrond van Regie op 3

Rond de 11,5% van de Drentse jeugdigen ontvangt jeugdhulp, meer dan het landelijk gemiddelde. De afgelopen jaren is dat percentage niet substantieel toegenomen, maar de kosten van de hulp zijn wel toegenomen. Een belangrijke reden daarvoor is dat de complexiteit van de hulpvragen en de duur van de hulp toeneemt.¹ Regie op 3 richt zich op die hulptrajecten voor jeugdigen die herhaald en soms langdurig worden aangemeld voor gespecialiseerde jeugdhulp, vaak bij meerdere jeugdhulpaanbieders, zonder dat dat leidt tot de gewenste verbetering.

Met Regie op 3 organiseerden we een reflectiemoment bij jeugdigen die al meer dan drie jaar hulp ontvingen van meer dan drie jeugdhulpverleners. Voor het reflectiemoment gingen jeugdigen, ouders en hulpverleners in gesprek, onder leiding van een procesbegeleider (zie 'Casusonderzoek'). Het doel van het reflectiemoment was tweeledig: 1) we wilden erachter komen welke ineffectieve patronen die langdurige en gestapelde jeugdhulp in stand houden door te leren van de levensverhalen van deze jeugdigen en 2) we wilden het hulptraject van jeugdigen en gezinnen die meededen aan Regie op 3 positief beïnvloeden.

Het uiteindelijke doel is om er met de expertise die we in Regie op 3 hebben ontwikkeld aan bij te dragen dat jeugdigen en gezinnen in Drenthe eerder en sneller de best passende hulp krijgen, om een opstapeling van ineffectieve zorg te voorkomen. Het is belangrijk om de ontwikkeling van jeugdigen zo vroeg mogelijk positief te beïnvloeden. Dat maakt de zorg voor jeugdigen en gezinnen beter en kan problemen op latere leeftijd verminderen of voorkomen. Daarnaast verwachten we dat deze inhoudelijke verbeteringen uiteindelijk leiden tot besparingen in de zorgkosten.

In Drenthe werken alle gemeenten en de vijf grootste aanbieders samen in het Bestuurlijk Transformatie Akkoord Jeugd Drenthe.² Regie op 3 is een uitwerking van 'beweging B' van het Bestuurlijk Transformatie Akkoord Jeugd Drenthe: van stepped care naar matched care. Deze transformatiebeweging betreft een samenwerking tussen de grote jeugdhulpaanbieders Accare, Yorneo, Cosis en Ambiq en Drentse gemeenten.

Casusonderzoek

Bij Regie op 3 gebruikten we een methodiek voor casusonderzoek voor het reflectiemoment, die is gebaseerd op de methodiek van het project Ketenbreed Leren.³ De procesbegeleiders zijn getraind in het casusonderzoek door één van de procesbegeleiders van Ketenbreed Leren.

Het casusonderzoek bestaat uit vier onderdelen (zie figuur 1). Met deze vier onderdelen willen de procesbegeleiders leren van de levenslijn van de jeugdige en zijn of haar systeem. De procesbegeleider wil zicht krijgen op de sterke punten in de situatie van de jeugdige en in de hulpverlening tot dan toe en wat daarin bevorderende factoren zijn (wat maakt dat deze dingen goed gaan?) Verder wil de procesbegeleider weten welke verbeterpunten er zijn in de situatie van de jeugdige en de hulpverlening tot dan toe, en wat daarin belemmerende factoren zijn (wat maakt dat deze dingen niet goed gaan?). Vervolgens wordt ingezoomd op de cruciale momenten op de levenslijn; als we ergens iets anders hadden kunnen doen wat was dit dan geweest en hoe zou dit de levensloop mogelijk beïnvloed hebben? Juist uit de bevorderende en belemmerende factoren halen we lessen over ineffectieve patronen, die breder toepasbaar zijn dan alleen op de situatie van deze jeugdige. Op basis van de analyse in de vier onderdelen rapporteert de procesbegeleider ook ideeën en oplossingsrichtingen om de hulp aan de individuele gezinnen positief te beïnvloeden. De procesbegeleiders koppelen alle bevindingen terug aan ouders, de jeugdige en de verwijzer zodat iedereen dezelfde informatie heeft. Het is daarna aan de verwijzer om samen met het gezin de ingeslagen weg te vervolgen.

¹ Regiovisie jeugd Drenthe 2021-2025: <https://www.envedder.nl/nieuwsoverzicht/artikel/regiovisie-jeugd-zo-doen-we-dat-in-drenthe>

² Bestuurlijk Transformatieakkoord Jeugd Drenthe: https://www.envedder.nl/fileadmin/envedder/Bestanden_website/Bestuurlijk_Transformatie_Akkoord.pdf

³ Spijk-de Jonge, M., de Lange, M., Serra, M., van der Steege, M. & Dijkshoorn, P. (2022). 'Betrekt mij gewoon!' Op zoek naar verbeterkansen voor de jeugdhulp in het casusonderzoek Ketenbreed Leren. Assen: Accare.

Figuur 1 Vier onderdelen van het casusonderzoek

<p>Interview met de jeugdige</p> <p>Interview met de ouder(s)</p>	<p>Samen met de jeugdige en ouder(s) maakt de procesbegeleider een levenslijn van de jeugdige. De levenslijn gaat over wonen, school, belangrijke (kleine en grote) gebeurtenissen in het leven van de jeugdige/in het gezin, over belangrijke personen die rondom een gezin staan en over de hulpverlening die is ingezet.</p>
<p>Leersessie</p>	<p>De interviews worden uitgewerkt op een tijdlijn, waarna de leersessie wordt georganiseerd. De procesbegeleider is voorzitter van deze bijeenkomst, waarbij de jeugdige, ouders de vijf meest betrokken professionals samen in gesprek gaan over de levenslijn en over sterke punten, bevorderende factoren, verbeterpunten en belemmerende factoren. Daarnaast wordt er gesproken over verbeterplannen voor de huidige hulp.</p>
<p>Reflectiesessie</p>	<p>Aansluitend op de leersessie wordt er een reflectiesessie gepland waarbij ouders en jeugdige niet aanwezig zijn. Het doel van deze sessie is dat professionals leren van de sterke punten, bevorderende factoren, verbeterpunten en belemmerende factoren in dit levensverhaal. Er worden geen besluiten gemaakt voor het vervolgplan tijdens deze sessie. In deze fase staat het belang van reflectie voorop.</p>

Gedurende het project waren er intervisiemomenten voor de procesbegeleiders, om uit te wisselen over de lopende casusonderzoeken en het toepassen van de methodiek. Ook hielden de procesbegeleiders met behulp van een invulformulier gepseudonimiseerde gegevens bij over de casusonderzoeken. Op basis van de gegevens werd er een monitor gemaakt over de voortgang van het project, basisgegevens over de jeugdigen en gezinnen en over de inzichten die de casusonderzoeken opleverden (zie 'Resultaten'). Deze gegevens werden ook gebruikt om de resultaten van Regie op 3 te formuleren waardoor alleen de procesbegeleiders, uiteraard met toestemming, beschikten over de naam en contactgegevens van de gezinnen.

We maakten gebruik van de invulformulieren die ontwikkeld zijn voor het project Ketenbreed Leren. De formulieren zijn op enkele punten ingekort voor toepassing bij Regie op 3 (zie ook: 'Reflectie op methodiek en uitvoering') en we hebben enkele vragen toegevoegd die betrekking hebben op doelstelling 2 (zie: 'Achtergrond van Regie op 3'). We voegen de formulieren niet toe aan deze rapportage omdat er vanuit Ketenbreed Leren wordt gewerkt aan de uitgave van een handboek over de methodiek. Dit handboek zal ook een toelichting bevatten over een goede toepassing van de methode van casusonderzoek voor de doelgroep jeugdigen en ouders.⁴

⁴ Meer informatie volgt op: <https://brancheszorgvoorjeugd.nl/steeds-betere-jeugdhulp/ketenbreed-leren/ketenbreed-leren/>

Stef⁵

Stef is een jongen van 15 jaar die geboren is in Stadskanaal. Al voordat hij naar de basisschool gaat, verhuist hij met zijn beide ouders en jongere zusje naar Coevorden. Voordat Stef naar school gaat, gaat hij niet naar een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf. Als hij in de kleuterklassen moeilijk aansluiting vindt bij andere kinderen willen zijn ouders hem dan ook de tijd geven om te wennen omdat er zoveel nieuw is voor hem. In de loop van groep 3 beginnen een paar klasgenoten Stef te pesten. In diezelfde periode merken de ouders van Stef dat hij thuis moeilijk kan omgaan met veranderingen en dan erg boos wordt. Ook heeft hij moeite in het contact met leeftijdsgenoten en maakt hij veel ruzie met zijn zusje. Ze besluiten hulp in te schakelen en na een diagnostisch traject wordt ASS vastgesteld. Achteraf, bij Regie op 3, geeft Stef aan dat aan hem toen niet goed is uitgelegd wat ASS betekent en dat hij zich niet in de diagnose herkent. In de tussentijd is het pesten verergerd en gaat Stef elke dag met buikpijn naar school. Omdat er vanuit de school weinig aan het pesten gedaan wordt, besluiten zijn ouders als Stef 8 jaar is dat het genoeg is en dat hij beter naar een andere school kan.

Helaas gaat daar het pesten verder. Inmiddels vertoont Stef ook op school steeds meer boos gedrag richting de leerkrachten. Dat leidt ertoe dat hij naar het speciaal onderwijs moet. Maar Stef valt buiten de groep en kan zijn draai niet vinden op zijn nieuwe school. Er is doorlopend jeugdhulp betrokken, maar ook daarin blijkt het moeilijk om de juiste hulp voor Stef te vinden. Er wordt veel gepraat over het boze gedrag van Stef, maar dit leidt niet tot de juiste acties en positieve gevolgen. Dat komt ook omdat er veel verschillende hulpverleners betrokken zijn en Stef veel tijd doorbrengt op wachtlijsten. Stef loopt regelmatig weg uit een gesprek. In de periode van zijn dertiende tot en met nu zijn er ook hulpverleners waarbij Stef zich wél gezien, begrepen en gehoord voelt, zo zegt hij tijdens Regie op 3, alleen niet achtereenvolgens. Na de basisschool wordt hij ingeschreven bij een vmbo-opleiding, maar vanaf het begin spijbelt hij veel en op dit moment is er ook een leerplichtambtenaar betrokken. Stef wil, net als zijn oom, autospuiter worden. Ondanks dat Stef het moeilijk vindt om volwassenen te vertrouwen heeft de oom van Stef de afgelopen twee jaar een belangrijke rol in zijn leven gekregen.

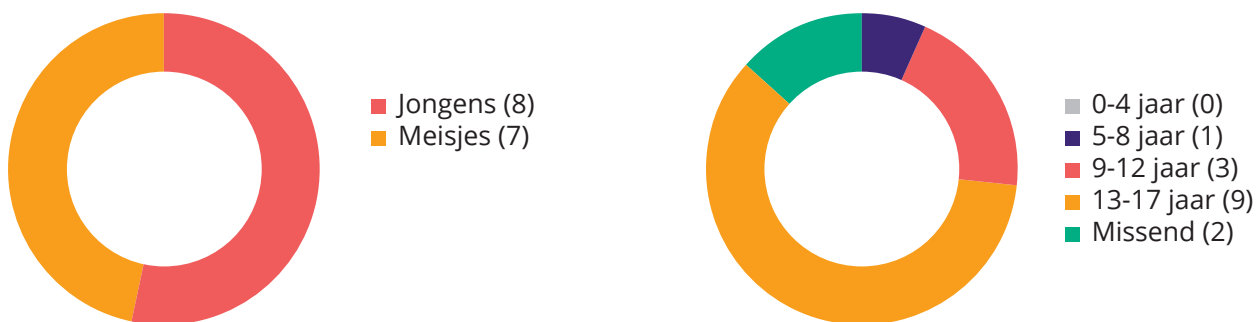
“We hebben nu meer zekerheid over het vervolgtraject. Er is een doortimmerd plan van aanpak opgesteld, waar alle belangrijke personen (inclusief de jeugdige) zich in kon vinden. Dit is ontstaan doordat hij de ruimte kreeg om een eigen pad uit te stippelen.”

- Procesbegeleider Regie op 3

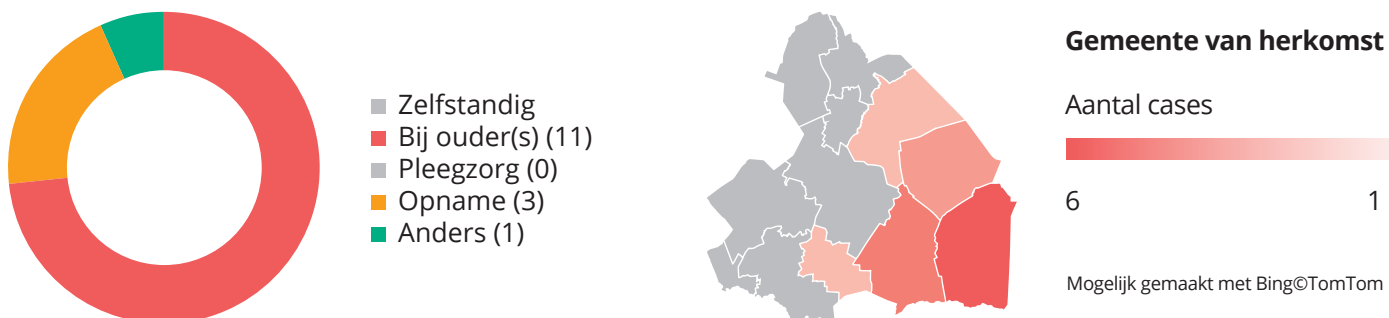
⁵ Dit levensverhaal is gebaseerd op de verhalen uit Regie op 3. Het is geen werkelijke weergave van een casus en de details zijn gefingeerd. Het verhaal is wel representatief voor de levensverhalen uit Regie op 3

Resultaten

Tussen maart 2021 en december 2023 hebben in totaal 15 jeugdigen en hun gezinnen meegedaan aan Regie op 3. De leeftijd van deze jeugdigen varieerde van 7-17 jaar.

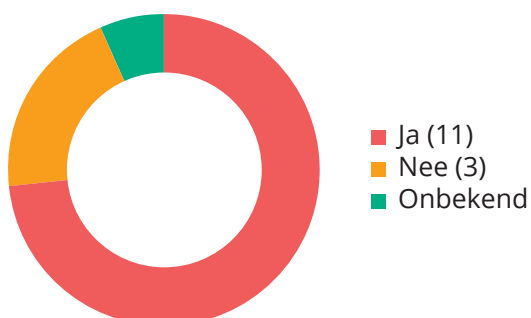

De meeste van hen woonden bij hun ouder(s) op het moment van het casusonderzoek. Het overgrote deel (13 van de 15) van de jeugdigen is afkomstig uit Zuidoost Drenthe.

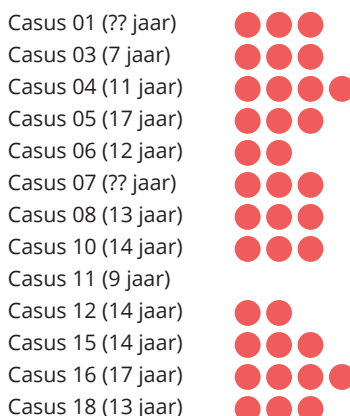
Zeven van deze jeugdigen kregen al voor de basisschooltijd hulp en bij vier van hen startte de hulp in de basisschool jaren. Voor vier jeugdigen is dit niet bekend. Verder weten we dat minimaal 14 jeugdigen op het moment van het casusonderzoek naar school gingen en dat ze gemiddeld 2,7 keer van school zijn gewisseld, inclusief een eventuele wisseling van basisschool naar middelbare school.

Volgen de jeugdigen onderwijs?

Aantal schoolwisselingen

incl. basisonderwijs naar voortgezet onderwijs

Deze gegevens zijn afkomstig uit een monitoroverzicht dat gedurende het project werd bijgehouden en diende als leidraad voor tussentijdse evaluatiemomenten. Het complete monitoroverzicht is te vinden op pagina 8.

Uit de levensverhalen van de jeugdigen, de bevorderende en belemmerende factoren in hun hulptrajecten en uit de oplossingsrichtingen om hun hulp positief te beïnvloeden, hebben de procesbegeleiders van Regie op 3 gezamenlijk rode draden ontleend. De rode draden zijn geen kwantitatieve optelsom van elementen in de levensverhalen, maar een kwalitatieve optelsom op basis van de ervaring die de procesbegeleiders in het project hebben opgedaan.

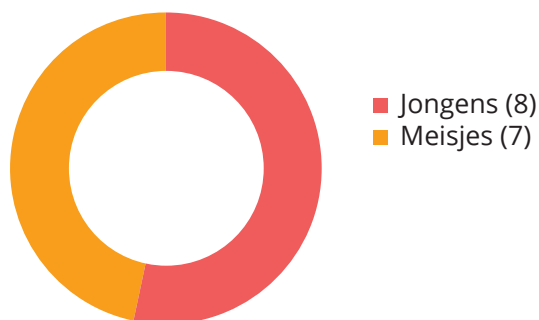
Dat leverde de volgende leerpunten op:

Rode draden

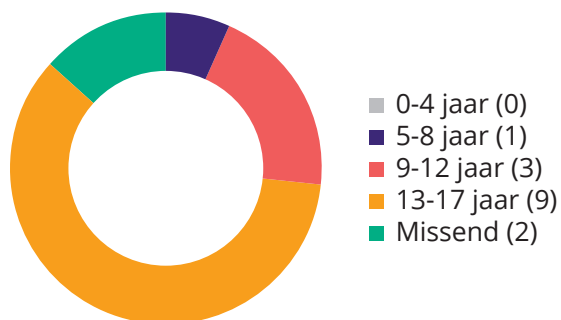
- In de hulpverleningsgeschiedenis ontbreekt vaak het perspectief van de jeugdige. Het is belangrijk om jeugdigen serieus te nemen en mee te nemen in plannen over de hulpverlening (gezien, gehoord en begrepen).
- Opvallend veel jeugdigen die hebben meegedaan aan Regie op 3 hebben een pestverleden.
- ASS komt vaak voor bij de jeugdigen uit Regie op 3.
- Als de basis(behoefte) van een gezin niet op orde zijn, kunnen zij niet goed profiteren van hulpverlening.
- Veel ouders die mee hebben gedaan aan Regie op 3 zijn overbelast, door een opstapeling van problemen.
- Als de problemen in en rond het gezin zich opstapelen (chronisch, complex, met elkaar verweven en intergenerationeel), ontbreekt vaak een integraal aanbod. Dat werkt symptoombestrijding in de hand. Hulpverlening en gezinnen lopen vast in lange wisselende trajecten waarbij onderlinge samenwerking niet of nauwelijks wordt geregisseerd. De schotten tussen WMO en jeugdwet worden daarbij ook als belemmerend ervaren.
- In de hulpverleningsgeschiedenis valt op dat er vaak aanbodgericht wordt verwezen, er wordt niet vaak buiten de kaders van de 'traditionele' hulpverlening gedacht. Vraagstukken worden geïdentificeerd binnen de jeugdhulp, maar oorzaken en oplossingen liggen (ook) buiten dit domein.
- Er wordt niet altijd hulp geboden wanneer ouders eigen problematiek (waaronder trauma) hebben, die de problematiek in het gezin in stand houdt. Kinderen kunnen dan probleem eigenaar worden van ouderproblematiek.
- Uit de casusverhalen komt een beeld naar voren van versnipperde, verspillende hulp.
- Dat wat er niet goed ging in de hulpverlening heeft de problematiek van de jeugdigen uit Regie op 3 verergerd (hulpverleningsschade).

Monitoring regie op 3 - 15 casusonderzoeken

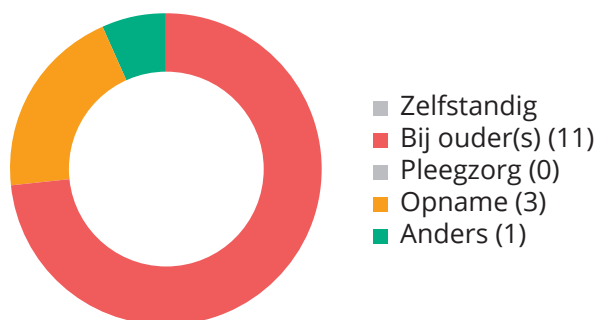
Geslacht jeugdigen

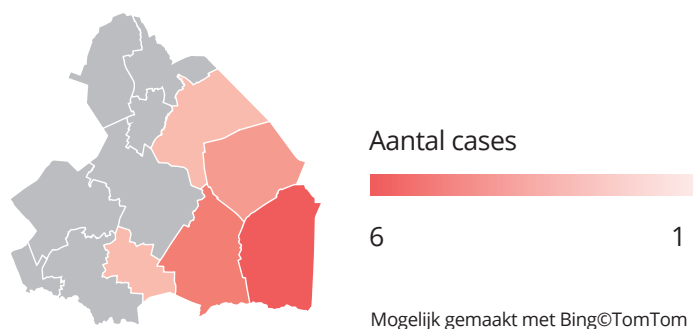
Leeftijd jeugdigen

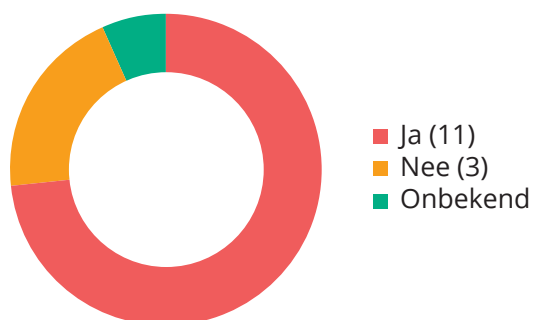
Woonsituatie jeugdigen

Gemeente van herkomst

Volgen de jeugdigen onderwijs?

Aantal schoolwisselingen

incl. basisonderwijs naar voortgezet onderwijs

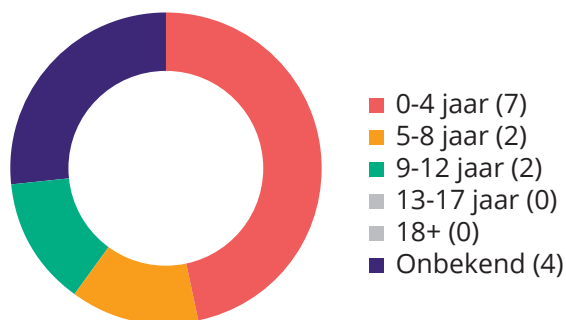
Casus 01 (?? jaar)	● ● ●
Casus 03 (7 jaar)	● ● ●
Casus 04 (11 jaar)	● ● ● ●
Casus 05 (17 jaar)	● ● ●
Casus 06 (12 jaar)	● ●
Casus 07 (?? jaar)	● ● ●
Casus 08 (13 jaar)	● ● ●
Casus 10 (14 jaar)	● ● ●
Casus 11 (9 jaar)	
Casus 12 (14 jaar)	● ●
Casus 15 (14 jaar)	● ● ●
Casus 16 (17 jaar)	● ● ● ●
Casus 18 (13 jaar)	● ● ●

Monitoring regie op 3 - 15 casusonderzoeken

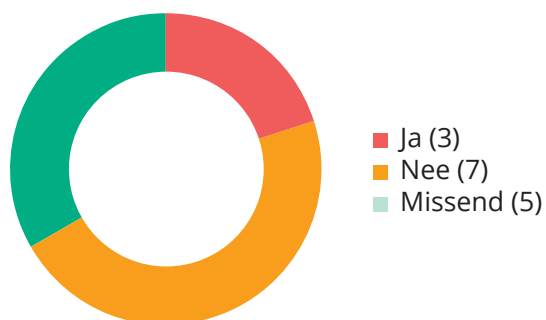
Deelname ouder(s) casusreview

Leeftijd jeugdigen bij eerste hulptraject

Verklarende analyse in dossier?

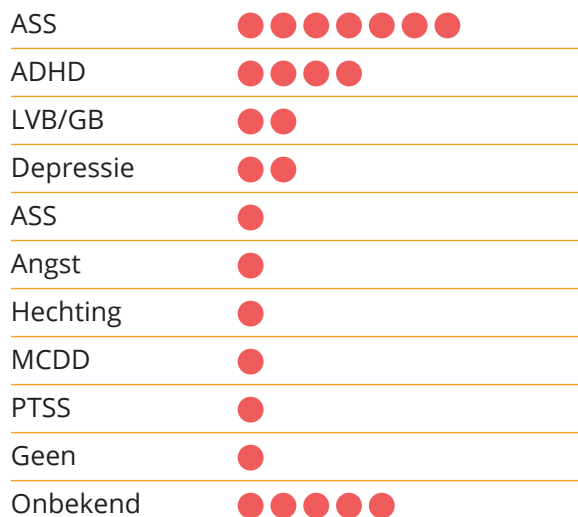

Huidige zorg

(per jeugdige meerdere opties mogelijk)
Missend voor 5 jeugdigen

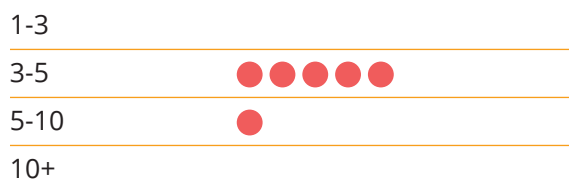

Classificaties jeugdigen

Aantal hulptrajecten tot nu toe

Missend voor 9 jeugdigen

Lina ⁶

Lina is 11 jaar en woont al haar hele leven in Emmen. Toen haar moeder zwanger was van Lina, heeft het gezin een ernstig auto-ongeluk gehad waarbij haar vader arbeidsongeschikt raakte. Dat zorgde voor zoveel stress dat haar ouders kort daarna gescheiden zijn. Toen Lina geboren werd, had haar moeder net een tijdelijke woning gevonden. De jaren daarna zag ze haar vader nauwelijks. Op de basisschool had Lina het prima naar haar zin, al moest ze wel een paar keer van school wisselen omdat ze om verschillende redenen moesten verhuizen. De moeder van Lina heeft nog veel last van de onverwerkte mentale gevolgen van het ongeluk. Haar moeder maakt zich vooral druk over de financiële situatie van het gezin en over de zus van Lina. Zij heeft al langere tijd veel problemen op school en is een aantal keer opgenomen geweest in de jeugd-GGZ.

De laatste jaren gaat het ook met Lina minder goed. Ze zit niet lekker in haar vel en is erg zenuwachtig voor de middelbare school. Ook heeft ze veel last van buikpijn en eet ze niet goed. Er is veel gaande in het gezin en moeder is overbelast. Het lukt haar niet om de juiste zorg voor haar dochters te organiseren. Moeder heeft moeite om haar oudste dochter op school te houden, omdat de school verder weg is en ze het vervoer niet geregeld krijgt. Vanaf de scheiding is er veel hulpverlening bij het gezin betrokken geweest en ze is het overzicht verloren. Het huishouden groeit haar boven het hoofd en het lukt haar niet altijd om uit bed te komen. Door de stress heeft ze ook lichamelijke problemen. Als het slecht gaat met haar moeder, maakt Lina zich veel zorgen. Ze zit dan veel alleen op haar kamer en heeft geen zin om haar vriendinnen op te zoeken.

“Er is geen goede analyse geweest van de stapeling van problemen in en rond het gezin, waardoor geen passende hulpverlening is ingezet. Er lijkt steeds te zijn geïndiceerd op een actuele hulpvraag in plaats van een integraal beeld te krijgen van de problemen. Daardoor is er steeds geïndiceerd voor hulp of juist niet terwijl de basis om van de hulp te profiteren niet op orde was en is.”

- Procesbegeleider Regie op 3

⁶ Dit levensverhaal is gebaseerd op de verhalen uit Regie op 3. Het is geen werkelijke weergave van een casus en de details zijn gefingeerd. Het verhaal is wel representatief voor de levensverhalen uit Regie op 3

Reflecties op methodiek en uitvoering

Alle deelnemers hebben aan het project Regie op 3 het gevoel overgehouden dat het helpt om de tijd te nemen voor bezinning en reflectie, omdat het leidt tot nieuwe inzichten en een verbeterd onderling begrip. Door met elkaar de tijd te nemen om over een levensverhaal te praten, komt er een leerproces op gang dat inzichten met zich mee brengt over wat iedere deelnemer in zijn eigen rol anders kan doen. De toegevoegde waarde van een casusonderzoek is het in de praktijk leren, geraakt worden en ervaren wat er beter kan. Wij denken dat de deelname van een professional aan een casusonderzoek ook positieve gevolgen heeft voor de hulpverlening aan andere jeugdigen. Tijd investeren in een casusreview is dus een daadwerkelijke investering in betere hulp. Daarnaast zit de toegevoegde waarde voor ouders en jeugdigen er in dat ze ervaren dat er echt geluisterd wordt naar hun verhaal in een casusonderzoek. Ze voelen zich gehoord, gezien en begrepen doordat er tijd en aandacht is voor hun hele verhaal.

Tegelijkertijd zorgde de tijd die het kost om de casusonderzoeken van Regie op 3 uit te voeren ook voor uitdagingen op verschillende niveaus:

- Gedurende het project hebben bestuurlijke wijzigingen plaatsgevonden. Dat zorgde ervoor dat we steeds opnieuw stappen moesten ondernemen om draagvlak voor deze beweging te creëren en behouden. Niet iedere gemeente heeft casuïstiek aangeleverd, verreweg de meeste deelnemers kwamen uit Zuidoost Drenthe;
- Het plannen van een casusonderzoek waarbij alle betrokkenen om tafel zitten vraagt een behoorlijke planning en tijdsinvestering. COVID zorgde hierbij voor een behoorlijke extra uitdaging;
- In een casus waarin er veel mis lijkt te gaan, hebben we gemerkt dat het soms moeilijk is om het 'geduld' op te brengen om een volledig casusonderzoek uit te voeren. We merkten dit dan omdat er bij het opstellen van de monitoroverzichten (zie pagina 9) missende gegevens waren. De valkuil is om direct in de actiestand te schieten, vooral als je hulpverlener bent, vanuit je eigen ideeën over wat goed zou zijn. Toch is het belangrijk om trouw aan de methode te blijven en de verschillende stappen van het casusonderzoek uit te voeren.

Het risico is anders dat je de zoveelste hulpverlener bent die met de beste bedoelingen een pad inslaat. De toegevoegde waarde van een casusonderzoek is juist om de tijd te nemen voor de pas op de plaats en om samen een systematische analyse te maken van het levensverhaal van de jeugdige. Alleen dan kunnen we óók lessen breder toepasbare leren over de hele keten van hulp.

Vanwege de eerste twee genoemde uitdagingen hebben we enkele concessies moeten doen om de haalbaarheid van het proces te waarborgen. Zodoende zijn er enkele onderdelen uit de originele invulformulieren van Ketenbreed Leren weggelaten, hebben we geen dossieronderzoek gedaan en hebben we de vragenlijsten over onder andere traumatische jeugdervaringen (ACEs) niet meegenomen. Ook was het in eerste instantie de bedoeling om bij elke jeugdige uit Regie op 3 een verklarende analyse uit te voeren.⁷ Het is echter niet gelukt om alle procesbegeleiders hierin voldoende op te leiden. Het is wel de ambitie om de verklarende analyse op te nemen in de doorontwikkeling van de methode, zodat deze toegepast kan worden als blijkt dat de verklarende analyse ontbreekt.

We hebben gemerkt dat het in de interviews belangrijk is om aandacht te besteden aan het methodiektrouw blijven. Het is belangrijk als procesbegeleiders blijven uitwisselen over de casusonderzoeken en de uitdagingen die daar bij horen.

De procesbegeleiders en het kernteam van Regie op 3 geloven in de waarde van casusonderzoeken en hebben met plezier aan het project gewerkt. Het werk van de procesbegeleiders heeft geresulteerd in inzichten in de rode draden, de belemmerende en bevorderende factoren en de risicopatronen die leiden tot ineffectieve zorg. Daarnaast heeft het geresulteerd in een mooie methode die we breed kunnen inzetten om 'een pas op de plaats' te faciliteren en organiseren in verschillende vraagstukken in de jeugdhulp.

⁷ Tempel, H., Van Dijk, A., & Orobio de Castro, B. (2022). Eerst Begrijpen, dan (be)handelen. *Kind & Adolescent Praktijk*, 3, 6-12.

Jeugdigen en ouders hebben zich in Regie op 3 opengesteld door hun hele verhaal met de procesbegeleiders te bespreken, ook als zij de nodige teleurstellingen op het gebied van hulpverlening zijn tegengekomen. Toch wilden gezinnen over het algemeen graag meedoen aan Regie op 3. Wij zijn hen erg dankbaar dat zij wilden meedoen, zodat wij daarvan konden leren. De procesbegeleiders merkten dat meedoen aan Regie op 3, waarin de tijd werd genomen voor hun verhaal, voor deze gezinnen een positieve ervaring was. Deze samenwerking tussen jeugdigen, ouder(s) en professionals leverde ook nieuwe inzichten en actiepunten op voor hun individuele situaties.

Aanbevelingen

Met Regie op 3 hebben we de tijd genomen om te leren van de levensverhalen van 15 jeugdigen. Deze investering in de kwaliteit én de samenwerking in Drenthe is iets waar we trots op mogen zijn. Het is belangrijk om de rode draden uit Regie op 3 steeds te vertalen naar de plannen die we in Drenthe maken en vanuit een gezamenlijke regiovisie te streven om zo vroeg mogelijk in de keten te investeren in de opbrengsten van Regie op 3 en in samenhang hierop te acteren. Het is belangrijk om in verbeterplannen steeds mensen in alle verschillende rollen te betrekken, zodat iedereen vanuit zijn eigen rol een steentje kan bijdragen. Net zoals we dat in de casuonderzoeken hebben gedaan. Inmiddels is ook het onderzoeksrapport van Ketenbreed Leren verschenen. Ondanks dat de Ketenbreed Leren zich richtte op jeugdigen met jeugdhulp met verblijf, zijn de bevindingen heel herkenbaar vanuit Regie op 3. Ook daar zagen ze dat jeugdigen schade opliepen door ineffectieve hulp en door pesten. Ook die jeugdigen en ouders voelden zich onvoldoende gehoord. Ook de ouders van jeugdigen uit Ketenbreed Leren hadden zelf veel problemen, waarvoor zij geen hulp kregen. En ook daar miste er vaak een goede en gedeelde verklarende analyse. In het onderzoeksrapport van Ketenbreed Leren zijn vijf aanbevelingen geformuleerd (zie figuur 2). Bij elke aanbeveling zijn vervolgens specifieke aanbevelingen geformuleerd voor professionals, zorgaanbieders en branches, gemeenten en opleiders. Laten we in Drenthe ook met deze aanbevelingen aan de slag gaan.

Figuur 2 Bevindingen uit Regie op 3 sluiten aan bij aanbevelingen uit Ketenbreed Leren

- Monitor of hulp tot resultaat leidt. Weeg af of voortzetting van hulp opweegt tegen mogelijk risico op schade
- Luister nog beter en oordeelloos naar jeugdigen en hun ouders. Neem hun ervaringen serieus. Werk vanuit verschillende deskundigheid gelijkwaardig samen met jeugdigen en hun ouders.
- Maak deelname aan onderwijs prioriteit in de zorg en werk hiertoe samen met onderwijspartners.
- Help ouders er voor hun kinderen te zijn
- Maak een gedeelde verklarende analyse en sluit de keuzes in de hulp daarop aan

Verder is het van groot belang om de opbrengsten van Regie op 3 zo vroeg mogelijk in de keten in te bedden. Dat zorgt ervoor dat jeugdigen en gezinnen zo vroeg mogelijk de juiste hulp krijgen en dat problemen niet hoeven oplopen (matched care). Een voorbeeld daarvan is de bevinding dat een verklarende analyse bij de jeugdigen uit Regie op 3 vaak ontbreekt, terwijl zij al geruime tijd jeugdhulp ontvangen. Er moet in Drenthe vaker en eerder worden nagedacht over een verklarende analyse: wat maakt dat dit kind dit probleem heeft op dit moment. Het accent ligt op het begrijpen en verklaren van de problemen op de verschillende leefgebieden. Dit in combinatie met in kaart gebrachte krachten van het gezin zorgt ervoor dat je makkelijker kunt komen tot matched care. Dit vraagt om vaardigheden voor gedegen klinisch redeneren, waar scholing voor nodig is. Deze constatering heeft er inmiddels in geresulteerd dat gedragswetenschappers van de 12 gemeenten zijn/worden getraind in het werken met de verklarende analyse. Ook het TOP-10 project in de gemeente Emmen is een mooi voorbeeld van een vervolginiatief op basis van de resultaten uit Regie op 3 en Ketenbreed Leren, waarin de verklarende analyse en domein overstijgend kijken een belangrijke rol spelen (zie bijlage 1).

Ook als we deze vervolgstappen succesvol nemen, blijft de methode van Regie op 3 waardevol voor het blijven verbeteren van de jeugdhulp in Drenthe. Een casusonderzoek bleek zeer waardevol in deze doelgroep, maar kan ook toegepast worden om een pas op de plaats te organiseren bij andere vraagstukken in de jeugdhulp. Zoals gezegd zit de toegevoegde waarde van een casusonderzoek hem niet alleen in de resultaten van de analyse, maar ook in dat alle betrokkenen samen leren en in actiestand komen (en niet lamgeslagen worden) rondom een vraagstuk. Daarmee werkt het misschien wel beter om verandering in gang te brengen dan welk rapport ook.

Verder hebben we gemerkt dat jeugdigen en ouders ervaren dat er in een casusonderzoek echt geluisterd wordt naar hun verhaal, terwijl uit de rode draden blijkt dat dit in de dagelijkse praktijk van de jeugdhulp niet altijd het geval is. Dat maakt dat het inbedden van een moment van reflectie kan bijdragen aan het begin van de keten, kan bijdragen aan de juiste voorwaarden voor een samenwerking tussen professionals, jeugdigen en ouders.

Onze aanbeveling zou dan ook zijn om deze expertise in stand te houden door de inzet van Regie op 3 binnen het regionale expertteam te borgen.

Een methode alleen is daarbij niet voldoende, het vraagt kennis en kunde om dit toe te kunnen passen en te onderhouden. Gemeenten kunnen het een plek geven in de eigen werkprocessen, zoals een jeugdhulpaanbieder dat ook kan doen. Het is echter van belang dat dit methodiektrouw gebeurt en dat alle deelnemers elkaar daar scherp op houden.

Het vraagt tijd en creativiteit om vanuit de Drentse keten te blijven organiseren en te faciliteren.

Het advies is om deze aanbeveling mee te nemen in het project "doorontwikkeling van DExT" en de randvoorwaarden hiervoor te organiseren.

Bijlage: TOP10 project in Emmen

Het Top-10 project is bedoeld om de zorg voor jeugdigen met complexe problematiek woonachting in de gemeente Emmen te verbeteren op basis van recente onderzoeksresultaten. Er is een groep jeugdigen met complexe problematiek die al lange tijd gebruik maken van geïndiceerde jeugdhulp. Bij wie er veel verschillende interventies zijn ingezet, zonder dat dat tot de gewenste verbetering van hun situatie heeft geleid. Vaak zijn er in de loop van de tijd juist meer problemen ontstaan. Uit het landelijke onderzoeksproject Ketenbreed Leren en uit het regionale project Regie op 3 leren we lessen over de hulp voor deze groep, die we in Emmen willen toepassen.

In het TOP-10 project gaan we daarom voor 10 jongeren een verklarende analyse maken én domeinoverstijgend kijken naar ondersteuning, en doelen stellen samen met deze jeugdigen en ouders. Met behulp van de Doorbraakmethode stellen we samen met de jongeren en ouders stellen we een plan op. Er is budget beschikbaar voor maatwerk. We willen bereiken dat deze jeugdigen meer toekomstperspectief hebben en we willen als gemeente leren hoe we dit voor alle jongeren in Emmen kunnen borgen.

Het doel van de Verklarende Analyse in combinatie met de Doorbraakmethode is om deze tien jeugdigen en hun ouders meer toekomstperspectief te bieden: het is de bedoeling dat zij weer vertrouwen in krijgen in de toekomst. Dat perspectief moet een gevolg zijn van a) de betere omstandigheden van het gezin door (maatwerk)hulp voor het gezin op basis van de Doorbraakmethode, b) hulpverlening voor de jeugdige op basis van de verklarende analyse, die beter aansluit op de behoeften van het gezin en op oorzaken van de problemen (in plaats van alleen symptomen).

Een gedeelde Verklarende Analyse

De Verklarende Analyse is niet nieuw in de psychische gezondheidszorg.⁸ Het is een proces van klinisch redeneren, bedoeld om problemen te begrijpen en verklaren. Uit de eerder genoemde rapporten blijkt echter dat er bij veel jeugdigen met complexe problemen geen inzicht is in verklarende en in standhoudende factoren.^{9;10;11} Dat kan leiden tot een behandeling van jeugdigen gericht op symptomen in plaats van op achterliggende oorzaken van het probleem en factoren die problemen in stand houden. Als er wel een verklarende analyse wordt uitgevoerd dan wordt die in de praktijk vaak niet in samenwerking met het gezin uitgevoerd, terwijl dat wel belangrijk is voor goede zorg.¹¹

Als we de hulp voor deze jeugdigen in Emmen willen verbeteren, moeten we dus zorgen voor een gedeelde verklarende analyse. In het project werken per casus twee getrainde professionals samen met de jeugdige, ouder(s)/verzorger(s) en betrokken hulpverleners. De Verklarende Analyse leidt tot een visuele weergave van de resultaten en een plan van aanpak voor vervolghulp. Dit plan van aanpak wordt teruggekoppeld naar de hulpverlener die de jongere aanmeldt voor het Top-10 project.

⁸ Tempel, H., Van Dijk, A., & Orobio de Castro, B. (2022). Eerst Begrijpen, dan (be)handelen. *Kind & Adolescent Praktijk*, 3, 6-12.

⁹ <https://www.envedder.nl/wat-we-doen/regie-op-drie>

¹⁰ Tempel, H., & Vissenberg, C. (2018). Een gat tussen wetenschap en praktijk. Een explorerend onderzoek naar de wijze waarop behandelingen in de residentiële zorg wordt vormgegeven. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 11(12), pp 22-28.

¹¹ Spijk-de Jonge, M., de Lange, M., Serra, M., van der Steege, M. & Dijkshoorn, P. (2022). 'Betrek mij gewoon!' Op zoek naar verbeterkansen voor de jeugdhulp in het casuonderzoek Ketenbreed Leren. Assen: Accare.

De Doorbraakmethode

Uit Ketenbreed Leren en Regie op 3 blijkt ook dat er bij deze jeugdigen op verschillende levensgebieden zaken spelen die de problematiek in stand houden. De hulp wordt daar dan niet altijd op ingezet. De hulp richtte zich dan vooral op de jeugdige, terwijl de ouders bijvoorbeeld onverwerkte trauma's hebben of er brede gezinsproblematiek speelt. Ook werd met Regie op 3 duidelijk hoe moeilijk het is om te profiteren van hulp als de basisbehoeften van een gezin niet op orde zijn. Daarbij blijkt het niet altijd gemakkelijk om domein overstijgend hulp en ondersteuning te organiseren.

De Doorbraakmethode is een uitgebreid geteste en toegepaste methode die is ontwikkeld door het Instituut voor Publieke Waarden (IPW), om de grenzen tussen (financierings)schotten tussen domeinen te doorbreken. De doorbraakmethode is bijvoorbeeld toegepast en geëvalueerd bij 20 multiprobleemgezinnen uit vijf Nederlandse gemeenten, waaronder de gemeente Groningen.^{12;13} In het TOP-10 project gaan professionals van het IPW op basis van gesprekken met het gezin en hulpverleners een plan maken, waarin wordt vastgelegd welke voorwaarden nodig zijn in het gezin om toekomstige hulp en ondersteuning (zoals vastgelegd na de Verklarende Analyse) wel te laten slagen. Daarbij kan men denken aan een breed spectrum aan voorwaarden, bijvoorbeeld hulp bij schulden, bij vervoersproblemen of hulp in de huishouding. De doorbraakmethode kijkt daarmee breder dan alleen naar hulpverlening voor psychische- of gedragsproblematiek. Doorbraakplannen gaan vaak gepaard met een bureaucratische of organisatorische uitzondering (maatwerk). De realisatie van het plan is onderdeel van de Doorbraakmethode. Voor het toepassen van de Doorbraakmethode in het TOP-10 project stelt de gemeente Emmen zo nodig indicatievrij budget beschikbaar.

Samen met jongere en ouders

Het is heel belangrijk om te benoemen dat de onderdelen van het TOP-10 project samen met jeugdigen en ouder(s)/verzorger(s) worden doorlopen. Een gedeelde Verklarende Analyse en een Doorbraakplan gebaseerd op dat wat gezinnen zelf aangeven nodig te hebben zijn heel belangrijk voor het slagen van dit project. Uit Ketenbreed Leren en Regie op 3 blijkt dit ook: jeugdigen en ouder(s)/verzorger(s) uit deze doelgroep voelen zich lang niet altijd gehoord, terwijl professionals daar wel hun best voor doen. Daarom is de bedoeling van het TOP-10 project: 'Samen kijken welke hulp jullie kunnen gebruiken'.

Leren van 10 jongeren (het monitoronderzoek)

De jeugdigen die kunnen en willen deelnemen aan het TOP-10 project worden gevraagd om ook deel te nemen aan een onderzoek om de resultaten ervan te monitoren. Het doel van het aan het TOP-10 project gekoppelde monitoronderzoek is om de ervaringen en resultaten van de aanpak (Verklarende Analyse + Doorbraakmethode) te monitoren. Op die manier kan kennis worden opgedaan voor een duurzame inbedding van de Verklarende Analyse en de Doorbraakmethode in de hulp voor jeugdigen in Emmen. Daarom is het belangrijk om het proces en de uitkomsten te rapporteren, om zodoende te leren van problematiek en oplossingsrichtingen bij deze jeugdigen en van de ervaringen met het project. Bovendien kunnen andere Nederlandse gemeenten leren van de aanpak, als we de resultaten monitoren en rapporteren.

¹² <https://www.zonmw.nl/nl/actueel/nieuws/detail/item/5-gemeenten-starten-met-maatwerkaanpak-multiprobleemgezinnen/>

¹³ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/project-detail/effactief-werken-in-de-jeugdsector/effactieve-maatwerk-aanpak-bij-stapelng-sociaal-domein-en-veiligheid/>